

(a) subsp. *vulgare* – dobromysl obecná pravá
Tab. 109/3

Origanum vulgare subsp. *vulgare*. – Syn.: *Origanum vulgare* var. *genuinum* GAUD. Fl. Helv. 4:78, 1829, nom. inval.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 62. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1077. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1155. – Extra fines: CALLIER Pl. Herceg. Exs., no 235. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 3734. – Fl. Olten. Exs., no 468. – Fl. Polon. Exs., no 467. – Herb. Fl. Ross., no 986. – Pl. Bulg. Exs., no 77. – Pl. Polon. Exs., no 358, 571.

Lichoklasy téměř kulovité až elipsoidní, 5–12květé, v hor. části navzájem sblížené do latovité soustavy květenství (květenství jako celek kompaktního deštníkovitého tvaru). VI–VIII.

Ekologie a cenologie: Lesní lemy a řídké křoviny, výslunné stráně, lesostepi, paseky, zarůstající úhory, železniční či silniční násypy, řídkěji světlé listnaté lesy. Roste na mělkých až středně hlubokých, sušších, hlinitých, živinami a obvykle i bázemi bohatých půdách, na bazických i slabě kyselých podkladech. Světlomilný druh, tvořící za květu obvykle dominantu porostů. Těžiště jeho výskytu leží v lemových společenstvech řádu *Origanetalia vulgaris*, zejména teplomilnějšího svazu *Geranion sanguinei*; vyskytuje se nezářdka i v křovinných společenstvech svazu *Berberidion*, ve světlejších partiích listnatých lesů řádu *Quercetalia pubescenti-petraeae* či v bylinných společenstvech svazu *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: Dosti hojně v teplejších krajích celého státu, ve středních polohách zastoupen s různou frekvencí: preferuje úživnější podklady nebo ještě častěji kaňonovitá údolí řek s příznivými mezoklimatickými podmínkami (např. údolí Ohře v z. Čechách, údolí Vltavy a Malše v j. Čechách či průlomová údolí řek na jz. Moravě); téměř ve všech oblastech mezofytika se však, byť zřídka, vyskytuje. Do horských oblastí však proniká pouze okrajově a její výskyt je poměrně ostře vertikálně ohraničen (max.: Krkonoše, nad Harrachovem, 750 m). Zastoupena od planárního do submontánního stupně.

28. *Majorana* MILL. – majoránka *)

Majorana MILLER Gard. Dict. Abr., ed. 4, 1754, nom. cons. – Syn.: *Amaracus* HILL Brit. Herb. 381, 1756. – *Origanum* L. sect. *Majorana* (MILL.) T. VOGEL Linnaea 15:76, 1841.

Jednoleté až dvouleté byliny, ± chlupaté až pýřité, s větvenými lodyhami, šedozelené, silně aromatické. Listy obvejčité, celokrajné. Lichopřesleny v hustých, hlávkovitých, vrcholových i navzájem oddálených lichoklasech; listeny okrouhlé, zelené. Kalich jednopyský; koruna nezřetelně dvoupyská, bílá. Tvrdky vejcovité, hladké. – Asi 6 převážně východomediteránních druhů. – Entomogam.

*) Zpracoval P. Tomšovic

T: všechny fyt. o. – M: většina fyt. o. [chybějí údaje z fyt. o. 22. Halštr. vrch., 23. Smrč., 26. Čes. les, 27. Tachov. bráz., 43. Votic. vrch., 50. Luž. hory, 54. Ješ. hřb.]. – O: 87. Brdy (v. okraj), 92. Jiz. hory (j. část), 93. Krk. (údolí Jizery, Mumlavy a Úpy po 700 m), 95. Orl. hory, 97. Hr. Jes. (jv. okraje), 99. Mor.-slez. Besk. (v údolích celého okresu).

Celkové rozšíření: S jistotou rozšířena v z., stř. a s. Evropě v rámci areálu druhu, na východ po z. Sibiř; j. hranici ve Sředozeří a na Blízkém východě lze vůči ostatním poddruhům vzhledem k existujícím přechodům jen těžko přesněji vymezit. – Mapy: LETSWAART 1980:121.

(b) subsp. *prismaticum* (GAUD.) ARCANGELI –
dobromysl obecná klasnatá Tab. 109/4

Origanum vulgare subsp. *prismaticum* (GAUD.) ARCANGELI Comp. Fl. Ital. 538, 1882. – Syn.: *Origanum vulgare* var. *prismaticum* GAUDIN Fl. Helv. 4:78, 1829. – *O. vulgare* var. *megastachyum* KOCH Syn. Fl. Germ. Helv. 556, 1837.

Exsikáty: Extra fines: SCHULTZ Herb. Norm., no 2473. – WIRTGEN Herb. Pl. Select. Crit. Hybr. Fl. Rhen., no 511.

Lichoklasy výrazně protáhlé, válcovité, 12–25 mm dl., alespoň 2× delší než široké, složené z (12–)15–25 květů, dohromady tvořící řídkou latovitou soustavu květenství (takže jednotlivé lichoklasy jsou vzájemně dobře odděleny). VII–IX.

Ekologie a rozšíření v ČR: Vzácně zjištěný poddruh pouze na j. Moravě; vyskytuje se tam v lemových porostech svazu *Geranion sanguinei* či ve stepních společenstvech svazu *Festucion valesiacaе*, pouze v kolinním stupni.

Panon. T: 16. Znoj.-brn. pah. (Vedrovice), 17b. Pavl. kop. (Děvín), 20b. Hustop. pah. (Pouzďřany).

Celkové rozšíření: Atlantsko-submediteránní poddruh, jehož rozšíření není dostatečně známé; udáván z Anglie, Francie, Švýcarska, j. Německa, Rakouska, j. Moravy, Slovenska a Maďarska.

Poznámka: Tento typ, vyznačující se poněkud větším obsahem silic oproti nominátnímu poddruhu, byl ve střední Evropě, zejména v oblastech s německým osídlením, pěstován jako tzv. „zimní majoránka“, a nelze proto vyloučit, že některé výskyty jsou sekundárního charakteru. Lokality na j. Moravě však stanovištně odpovídají primárnímu výskytu.

1. *Majorana hortensis* MOENCH – majoránka zahradní Tab. 110/4

Majorana hortensis MOENCH Meth. Pl. 406, 1794. – Syn.: *Origanum majorana* L. Sp. Pl. 590, 1753. – *Amaracus majorana* (L.) SCH. et THELL. Bull. Herb. Boiss., ser. 2, 7:576, 1907.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1157. – Extra fines: REVERCHON Pl. Andal. 1890, no 538.

Kořen bohatě větvený. Lodyha přímá, vystoupává až poléhavá, asi 20–50 cm vys., větvená. Listy obvejčité až kopistovité, celokrajné, na vrcholu zaokrouhlené, 10–20 mm dl., 5–10 mm šir., na obou stranách řídce šedoplstnaté, bez vyniklých žilek; dol. listy řapíkaté, ostatní téměř přisedlé. Lichopřesleny z 8–12(–24) drobných, nahloučených, postupně rozkvétajících květů, kulovité nebo 4hranně zaoblené, téměř zakryté okrouhlými, 3–4 mm dl. listeny. Kalich tvořen pouze jedním celistvým pyskem připomínajícím listen, 2–3 mm dl.; koruna ca 4 mm dl., růžová až bílá, hor. pysk celistvý, dol. pysk 3laločný, laloky špičaté;

podsemeníkový žláznatý val souvislý, laloky nezřetelné. Tvrdky 0,7–1,0 mm dl., hladké, světle hnědé. VII–IX. Tf.

$2n = 30$ (extra fines)

Běžně pěstovaná po celém území, většinou v drobném pro domácí potřebu, ale i jako polní kultura. Hojně se užívá jako kuchyňské koření, popř. léčivka. Původní od z. Středozeří až po Řecko, pěstována v celém mírném pásu. Občas zplaňuje, u nás např. Teplice, Budyně nad Ohří, Praha-Zlíchov, Praha-Vinohrady, Chrudim, Nové Město na Moravě, Uničov, Zašová u Valašského Meziříčí, Valašská Polanka, Třebíč, Bedihošť, Adamov, Černovice u Brna, Bílovice u Brna, Bzenec, Hustopeče. Nejlépe roste na lehčích hlinitopísčitých půdách. Pěstuje se z přímého výsevu (v teplejších polohách) nebo po předpěstování. Nať se ořezává se začátkem květu, což je možno provést dvakrát za sezónu. K pěstování je povolen cv. Marcelka.

29. *Thymus* L. – mateřídouška *)

Thymus LINNAEUS Sp. Pl. 590, 1753. – Syn.: *Serpyllum* MILL. Gard. Dict. Abr., ed. 4, 1754.

Lit.: WEBER F. (1958): Die tschechoslowakischen Thymus-Arten und Opiz's Anteil an deren Erkennung. In: KLAŠTERSKÝ I. [red.], Philipp Maximilian Opiz und seine Bedeutung für die Pflanzentaxonomie, p. 159–254. Praha. – SCHMIDT P. (1969): Zur taxonomischen Abgrenzung und Verbreitung von *Thymus serpyllum* L. emend. Mill. Wiss. Z. Univ. Halle, ser. math.-natur., 18:810–818. – JALAS J. et KALEVA K. (1970): Supraspezifische Gliederung und Verbreitungstypen in der Gattung *Thymus* L. (Labiatae). Feddes Repert. 81:93–106. – JALAS J. (1971): Notes on *Thymus* L. (Labiatae) in Europe. I. Supraspecific classification and nomenclature. Bot. J. Linn. Soc. 64:199–235. – JALAS J. (1972): *Thymus* L. In: TUTIN T. G. et al. [red.], Flora Europaea 3:172–182. Cambridge. – KLOKOV V. M. (1973): Rasoobrazovanie v rode tymjanov – *Thymus* L. na teritorii Sovetskogo Sojuza. Kiev. – SCHMIDT P. (1973): Übersicht über die mitteleuropäischen Arten der Gattung *Thymus* L. Feddes Repert. 83:663–671. – JALAS J. (1974): Notes on *Thymus* L. (Labiatae) in Europe. III. Ann. Bot. Fenn. 11:262–266. – SCHÖNFELDER P. (1975): Zur Unterscheidung der einheimischen *Thymus*-Sippen und ihrer Verbreitung in Bayern. Gött. Florist. Rundbr. 9(3):70–84. – SCHMIDT P. (1977): Revision der *Thymus*-Arten von Ph. M. Opiz. Folia Geobot. Phytotax. 12:377–416. – SCHMIDT P. et KNAPP H. D. (1977): Die Arten der Gattung *Thymus* L. (Labiatae) im herzynischen Florengebiet. Wiss. Z. Univ. Halle 26(2):71–118. – WIDÉN K.-G., ALANKO P. et UOTILA M. (1977): *Thymus serpyllum* L. × *vulgaris* L., morphology, chromosome number and chemical composition. Ann. Bot. Fenn. 14:29–34. – ČAP J. (1979): Klíč k určování československých mateřídoušek. Zpr. Čs. Bot. Společ. 14:101–108. – GOGINA E. E. (1979): O taxonomičeskom značení opušennosti list'ev u predstavitelej roda *Thymus*. Bjull. Glavn. Bot. Sada 113:42–49. – ČAP J. (1982a): *Thymus drucei* – pěstovaná a vzácně zplaňující mateřídouška v ČSSR. Zpr. Čs. Bot. Společ. 17:37–38. – ČAP J. (1982b): *Thymus* × *kordeckii* Machule také v ČSSR. Zpr. Čs. Bot. Společ. 17:67–68. – WIESNER I. et NOVÁK J. (1984): Studie chemotypů *Thymus pulegioides* aggr. Sborn. Vys. Šk. Zeměd. Praha, ser. A, 41:45–58. – WIESNER I. et NOVÁK J. (1985, 1986): Příspěvek k chemotaxonomii některých zástupců sekce *Serpyllum* rodu *Thymus*. 1. Metoda polyfaktoriální analýzy. 2. Výsledky polyfaktoriální analýzy. Sborn. Vys. Šk. Zeměd. Praha, ser. A, 43:41–52, 1985; 45:3–13, 1986. – VERNET P., GOUYON P. H. et VALDEYRON G. (1986): Genetic control of the oil content in *Thymus vulgaris* L.: a case of polymorphism in a biosynthetic chain. Genetica, Dordrecht, 69:227–231. – GOGINA E. E. (1990): Izmenčivost i formoobrazovanie v rode timjan. Moskva. – MÁRTONFI P. (1992a): Polymorphism of essential oil in *Thymus pulegioides* subsp. *chamaedrys* in Slovakia. J. Essent. Oil Res. 4:173–179. – MÁRTONFI P. (1992b): Essential oil content in *Thymus alpestris* in Slovakia. Thaiszia–J. Bot. 2:75–78. – ČAP J. et ŠIPOŠOVÁ H. (1993): 31. *Thymus* L. Důška (materina důška). In: BERTOVÁ L. et GOLIŠOVÁ K. [red.], Flóra Slovenska 5/1:335–367. Bratislava. – MÁRTONFI P., GREJTOVSKÝ A. et REPČÁK M. (1994): Chemotype pattern differentiation of *Thymus pulegioides* on different substrates. Biochem. Syst. Ecol. 22:819–825. – MÁRTONFI P. et MÁRTONFIOVÁ L. (1996): *Thymus* chromosome numbers from Carpathians and Pannonia. Thaiszia – J. Bot. 6:25–38. – MÁRTONFI P., GREJTOVSKÝ A. et REPČÁK M. (1996): Soil chemistry of *Thymus* species stands in Carpathians and Pannonia. Thaiszia–J. Bot. 6:39–48. – MÁRTONFI P. (1997a): Nomenclatural survey of the genus *Thymus* sect. *Serpyllum* from

*) Zpracovali J. Štěpánek a P. Tomšovic

Tab. 110: 1 *Thymus vulgaris*, 1a – kalich. – 2 *T. pulegioides* subsp. *pulegioides*, 2a – odění lodyhy, 2b – kalich. – 3 *T. alpestris*, 3a – květ. – 4 *Majorana hortensis*, 4a – báze rostliny s kořeny, 4b – květ.

